IJRO.GOV.UZ тизими орқали ЭРИ билан тасдиқланган, Ҳужжат коди: PK86520383

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO‘QON DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Qo‘qon davlat universiteti
rektori D.Sh.Xodjayeva
30-iyun 2025-yil

MANBASHUNOSLIK TARIXSHUNOSLIK FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200000 - San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	220000 – Gumanitar fanlar (tillardan tashqari)
Ta’lim yo’nalishi:	60220300 – Tarix

Qo‘qon-2025

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
MT13409</td><td>O‘quv yili
2025/2026</td><td>Semestr
3-4</td><td colspan="2">Kreditlar
4/5</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O‘zbek</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
4/4</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td>Fanning nomi</td><td>Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td colspan="2">Jami yuklama (soat)</td></tr>
<tr><td>Manbashunoslik.Tarixshunoslik</td><td>60/60</td><td>60/90</td><td colspan="2">120/150</td></tr>
</table>

2\. I. **Fanning mazmuni.**

Fanni o‘qitishdan maqsad - talabalarda manbashunoslik va tarixshunoslikning vazifasi, predmeti va obyekti, tadqiqot va manbalaming turlarini va tadqiqotlar natijalarini jamlash, manbashimoslikning nazariy masalalarini, manbalarni ichki va tashqi tahlil qilishni hamda manbalami har tomonlama ilmiy-qiyosiy tahlil qilishga oid bilim, ko‘nikma va malakalami shakllantirishdir.

Fanning vazifasi - talabalarga manbalar va tarixiy tadqiqotlaming manbashunoslikdagi va tarixshunoslikdagi o‘mi, tarix bilimini targ‘ib qilishning shakllari, 0 ‘rta Osiyo xalqlarining tarixi bilan bogiiq manbalar haqida umumiy ma’lumot olishi, ta’lim jarayonida manbalar va ilmiy tadqiqotlardan kichik ilmiy ishlarida foydalanishni o ‘rgatishdan iborat.

Fanning yetakchi TOP-300 xalqaro universitetlari dasturi asosida tayyorlanganligi:

Manbashunoslik va tarixshunoslik fani dasturi dunyoning yetakchi oliy ta’lim muassasalaridan biri bo‘lgan Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti (Rossiya)ning Manbashunoslik va tarixshunoslik fanining o‘quv dasturi asosida takomillashtirilgan. Mazkur universitet QS World University Rankings 2024 bo‘yicha 98-o‘rinni egallagan bo‘lib, tarix sohasi bo‘yicha yuqori malakali ilmiy-uslubiy bazaga ega.

Dasturda quyidagi asosiy jihatlar inobatga olingan:

Nazariy va amaliy yondashuv uyg‘unligi – Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti (Rossiya)ning Manbashunoslik va tarixshunoslik kursida fan yuzasidan nazariy bilimlar bilan bir qatorda, manbashunoslik va tarixshunoslik amaliyoti ham keng yoritiladi.

Xalqaro standartlarga muvofiqlik – dastur Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti (Rossiya)ning Manbashunoslik va tarixshunoslik fan dasturi asosida boyitilgan.

Tanqidiy fikrlash va tahlil ko‘nikmalarini rivojlantirish – talabalar manbashunoslik va tarixshunoslikka oid holatlarni mustaqil tahlil qilish, dalillarga tayangan holda xolis tarixiy xulosa chiqarishni o‘rganadilar.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

III semestr

1-mavzu. Manbashunoslik fani predmeti, maqsad va vazifalari

Bu darsda yozma manbalar, ularni o'rganish muhimligi, bu soxaning o'ziga xos xususiyatlari, yozma manbalar turlari, ularni qidirib topish, tarix fanini o'rganishdagi roli va ahamiyati. Tarixiy manbashunoslik, adabiy, o'ziga xos va umumiy xususiyatlari. O'zbekiston tarixi va uni o'rganishda manbashunoslik fani o'rni.

2-mavzu. Manbashunoslikning yo'nalishlari: Nazariy va **amaliy manbashunoslik**

Nazariy yo'nalish-yozma manbalarini vujudga kelishi va ularda real tarixiy sharoitni aks ettirish qonuniyatlari, manbalarni izlab topish tavsiflash, tasniflash, tartibga solish va turkumlarga bo'lish asoslarini ishlab chiqish, manbalarni tadqiq qilish metodikasi va uslubni belgilab berish.

Amaliy yo'nalish-manbashunoslikning manbalarning muayyan sohasi, bo'limi, davri, masalasi yuzasidan ish olib borish, arxiv, muzey, kutubxonalarda manbalarni to'plash, saqlash, tavsiflash. Bu tadbirlarning keyingi ilmiy tadqiqotlar uchun ahamiyati.

3-mavzu. Manbashunoslikning metodologik mezonlari

Arxeografik ekspeditsiyalar, qo'lyozmalarni qidirib topish, raqamlash, ixcham tavsiflar, fixrist - kataloglar, shaxslar asarlari kataloglari, alohida maqola, manba nashri, tarjimasi, izohlar, manbalardan tarixni o'rganishda, tarix darslarida foydalanish masalalari, tarixiy asarlari kataloglari xususiyatlari, sohalar bo'yicha fixristlar.

Manba nomi, muammolari, muallifi, tili, kotibi, turi, yaratilgan va bitilgan vaqti, yozilgan materiali, qo'lyozma o'lchami, hajmi va boshqa xususiyatlarni aniqlash, turli davrlarga xos xususiyatlarrini o'rganish

4-mavzu. Asosiy manbalar tog'risida tushuncha. Qo'lyozma kitoblnr tarixiy manba sifatida

Asosiy manbalar. Tarixiy manbalami aniqlash. tanlash va tahlil qilish. Yozma manbalar qo'lyozma kitoblaming tavsif usuli. Kofikologik ma'lumot. Asar muallifi va uning yashagan davri. Manbadagi asrning umumiy xarakteri. Asar tarkibining tahlili. Manbalaming mazmuniga qarab tahlil ctish. Manbalaming o'ziga xos xususiyatlarini tahlil etish. Asarning iliniy ahamiyatini aniqlash Manbaning o'rganilishi va uning tarixnavisligi.

5-mavzu. Manbalarning turlari va shakllari.

Tarixiy manbalar. ularning umimiy .xarakteri. Yozrna manbalar: oliy va mahalliy hukmdorlarning rasmiy hujjallari. narrativ yozma manbalar. Moddiy (ashyoviy) manbalar. Etnografik manbalar. Lingvistik manbalar. Xalq og'zaki adabiyoti. Mo'jaz rasm-miniaty uralar. Arxeografik ekspeditsiyalar. qo'lyozmalarni qidirib toppish, raqamlash, ixcham tavsiflash, fixrist – kalaloglar, shaxslar asariari kataloglari. Alohida maqola, manba nashri, tarjimasi, izohlar. Manbalardan tarixni o'rganishda, tarix darslarida foydalanish masalalari. Sohalar bo'vicha fixrisllar. **Kinifotofono hujjatlar**. KFFning umumiy va o'ziga xos xususiyatlari. Hozirgi bosqichda funksiyalar. Kino, radio va televidenie. KFF qalbakilashtirish.

	Tasniflash muammolari. Asosiy manba va asl nusxasi. Mazmunini ochiqlash. Tanqidiy tahlil texnikasi. **6-mavzu. Jahon tarixiga oid manbalar xususiyatlari** Jahon tarixiga oid manbalami aniqlash va tadqiq etish. Jahon manbashunosligi muammolari va ulami hal qilish masalalari. Jahon tarixigi oid rasmiv hujjatlar. Yorliqlar. Farmonlar. Inoyatnomalar. Vaqfnomalar. Hisob-kitob daftarlari. Rasmiy yozishmalar. Maktublar. Elchilaming esdaliklari. **7-mavzu. O'zbekiston tarixi qadimgi manbalari** O’rta Osiyo qadimiy tarixiga oid mahalliy manbalar, «Avesto», Sug'd, Xorazmiy, turkiy, uyg'ur yozuvlari va yodgorliklari. **8-mavzu. Arab tilidagi manbalar** «Qur'oni karim», tafsirlar, «Hadislar», «Payg'ambar qissalari», «Avliyolar to'g'risidagi tazkiralar».Arab tilidagi manbalar hususiyatlari, O'rta Osiyolik mualliflar, al-Xorazmiy, Beruniy, Sam'oniy, Jayxoniy, Maxmud Koshg'ariy, xorijiy olimlar-Madoiniy, Tabariy, Istahriy, Yoqut Xamaviy, Ibn Arabshoh va boshqalar. **9-mavzu. Fors tilidagi manbalar.** Mo'g'ullar davridagi fors tilidagi manbalar, Shaxobiddin Nasaviy, Juvayniy, Fazullox Rashididdin, Mirzo Ulug'bek asarlari va ularning qo'Iyozmalari, tarjima va nashrlari. Nizomiddin SHomiy va SHarafuddin Ali Yazdiyning “Zafarnoma” asarlari, Mirzo Ulug’bek rahnamoligi va ishtirokida bitilgan “Tarixi ulusi arba’” (“To’rt ulus tarixi”), Muhammad Mirxondning “Ravzat us-safo” (“Jannat bog’i”), Mirzo Haydarning “Tarixi Rashidiy” va boshqalar forsiy tilda bitildi. **10-mavzu. Temuriylar davri manbalari** Amir Temur davri manbalari, Nizomiddin Shomiy, siyosiddin AH asarlari, «Tuzuki Temuriy», Ibn Arabshox, Shoxrux va Ulug'bek davri manbalari.Hofizi Abru, Sharafuddin Ali Yazdiy, Abdurazzoq, Samarqandiy, Mirxond, Xondamir, Alisher Navoiy, Bobur, turli hujjatlar va boshqalar. Xorijiy tillardagi manbalar. Iogann Shiltbergerning Evropa, Osiyo va Afrika bo'ylab qilgan sayohati. Klavixoning esdaliklari. **11-mavzu. SHayboniylar davri manbalari.** SHayboniy, Zaxriddin Muxammad Bobur, Samarkand kamali, Mamlakatdagi ma’muriy va siesiy o’zgarishlar, «Tavorixi-guzida-Nusratnoma», Abdullo Nas-rulloxning «Zubdat ul-asar»i, Mirzo Xaydarning «Tarixi Rashidiy», Muxammad Solixning «Shayboniynoma» va Mullo Shodiyning «Fathnoma», Fazlulloh ibn Ruzbexon «Mehmonnomai Buxoro» va boshqalar Hofiz Tanish Buxoriy. **12-mavzu. O’rta Osiyo Xonliklar va chor Rossiyasi mustamlakasi davri manbalari.** Xiva xonligi manbalari. Munis, Ogahiy, Bayoniy tarixiy asarlari, tarixiy asarlar tarjimalari. Buxoro amirligi manbalari. Qo'qon xonligi manbalari. Xorijlik sayyohlar asarlari, hujjatlar. N.Muravev, D.Gladishev, I.Muradovlarning xotiralari. Maxalliy tarixchilar asarlari, rus matbuoti, olimlari asarlari, arxiv hujjatlari.Chor Rossiyaning rasmiy idoralari, tashqi ishlar vazirligi rus

	amaldorlarining xotiralari hamda rus tarixchilarning asarlari. **Qonun hujjatlari, ish yuritish hujjatlari, statistika manbalari (XIX - XXI asr)**Normativ va qonunchilik hujjatlarining klassifikasiyasi. Zamonaviy qonunchilik, maxfiylashtirilgan(mahsus organlar) arxiv hujjatlari. Ish yuritish tizimidagi o’zgarishlar. An'anaviy statistika turlari (iqtisodiy, sanoat, qishloq xo'jaligi va boshqalar). Yangi statistika turlari. Ekologik, siyosiy va rivojlanish statistikasi. **13-mavzu. Sho'rolar davri manbaiari.** Yangi manba turlarining paydo bo’lishi.Litografiya, tipografiyaning kirib kelishi. Matbuotning paydo bo’lishi. Radio, televidenya, statistika va internet. Mafkura va tarix, rasmiy hujjatlar, asarlar, ular talqini. Rasmiy manbalar, davr tarixi tadqiqotlarda, Sho'ro davri tarixi zamonaviy tadqiotlarda. **Tarixiy manbalar evolyutsiyasining asosiy tendentsiyalari XIX - XXI asrlar. Davriy matbuot nashrlari.** Hozirgi bosqichda matbuotning manba sifatida ahamiyati. Sovet matbuotining tajribasi. Ommaviy axborot nashrlarining xususiyatlari. OAV ma'lumotlari tarixiy manba sifatida. Matbuotni tarixiy manba sifatida o'rganish usullari. **14-mavzu. Mustaqillik davri manbaiari** Rasmiy hujjatlar. I.A.Karimov va Sh.M.Mirziyoyev asarlarining mustaqillik davri tarixini o’rganishdagi ahamiyati. Manbashunolikdagi muammolar tahlili. Asosiy siyosiy-ijtimoiy voqealar mustaqillik davri tarixi zamonaviy tadqiqotlarda. **15-mavzu. Manbashunoslikning dolzarb muammolari** Manbashunoslikka oid adabiyotlar, fixrist kataloglar, alohida asarlar nashrlari, tarjimalari, monografiyalar va darsliklarda manbalardan foydalanish, umumiy mulohazalar va ushbu sohada qilinishi zarur bo'lgan ishlar. **Tarixiy manbalar evolyutsiyasining asosiy tendentsiyalari XIX - XXI asrlar.** Yangi manba turlarining paydo bo’lishi.Litografiya, tipografiyaning kirib kelishi. Matbuotning paydo bo’lishi. Radio, televidenya, statistika va internet. **Qonun hujjatlari, ish yuritish hujjatlari, statistika manbalari (XIX - XXI asr)** Normativ va qonunchilik hujjatlarining klassifikasiyasi. Zamonaviy qonunchilik, maxfiylashtirilgan(mahsus organlar) arxiv hujjatlari. Ish yuritish tizimidagi o’zgarishlar. An'anaviy statistika turlari (iqtisodiy, sanoat, qishloq xo'jaligi va boshqalar). Yangi statistika turlari. Ekologik, siyosiy va rivojlanish statistikasi. **Kinifotofono hujjatlar**. KFFning umumiy va o'ziga xos xususiyatlari. Hozirgi bosqichda funksiyalar. Kino, radio va televidenie. KFF qalbakilashtirish. Tasniflash muammolari. Asosiy manba va asl nusxasi. Mazmunini ochiqlash. Tanqidiy tahlil texnikasi. **Davriy matbuot nashrlari.** Hozirgi bosqichda matbuotning manba sifatida ahamiyati. Sovet matbuotining tajribasi. Ommaviy axborot nashrlarining xususiyatlari. OAV ma'lumotlari tarixiy

	manba sifatida. Matbuotni tarixiy manba sifatida o'rganish usullari. **IVsemestr** **Tarixshunoslik** **1- mavzu. Tarixshunoslik fani, uning maqsad va vazifalari hamda metodlari.** Tarixshunoslikning maqsadi. Tarixshunoslikning fanlar bilan aloqadorligi, davrlanishi, turlari. **Tarixshunoslik fani va tarixshunoslik tadqiqot usullarining taraqqiyoti.**Qadimgi Yunon va Rim tarixshunosligi. O‘rta Osiyoning qadimgi davr tarixshunosligi. Tarixshunoslik metodlari. **2- mavzu. Yozma tarixiy adabiyotlarni qiyosiy o‘rganish, solishtirish va xulosa chiqarish. Tarix faniga tarixiy-qiyosiy yondoshuvlarni joriy etish.**Yozma manbalarni qiyosiy o‘rganish. Yozma manbalarni tarixiy tamoyillarga asoslanib xulosa chiqarish. Tarixiy manbalarni solishtirish va tahlil qilish. “Avesto”, “Rigveda”, “Ipuser”, “Behistun” va boshqa tarixiy manbalarni qiyosiy o‘rganish. **3- mavzu. O‘rta Osiyo xalqlarining qadimgi davr tarixi tarixshunosligi** O‘tmish haqida tarixiy bilimlar va uning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati. Yozuvning paydo bo‘lishi. Oromiy, forsiy, yunon, turkiy yozuvlar va ularning tarixiy bilimlar rivojidagi ahamiyati. Davlatlarning paydo bo‘lishi bilan tarixiy bilimlar vazifasining o‘zgarishi. O‘rta Osiyo davlatlarining tarixshunosligi va uning muammolari. **4 mavzu. Ilk o‘rta asrlarda O‘rta Osiyoda tarixiy bilimlarning rivojlanishi** Arablar bosqini, uning tarixiy bilimlar rivojiga ta’siri. Musulmon Rennesansi. O‘rta Osiyo xalqlari tarixining yoritilishi. Musulmon tarixshunosligining uslubi va tafakkuri. Ibn Xaldun va boshqalar. **5- mavzu. O‘zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixi tarixshunosligi** O‘zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixining o‘rganilishi davrlari. O‘zbek xalqi etnogenezi tarixshunosligi. O‘zbek xalqi etnogenezi tarixining ayrim dolzarb masalalari. Rustam Abdullayevning “O‘zbekiston: sinovlar, tahdidlar, muammolar va yechimlar” maqolasi, Anvar Shukurovning «O‘zbek atamasining kelib chiqishi haqida» nomli risolasi va O‘rol Nosirovning «O‘zbeklar shajarasi nomli kitobining mazmun-mohiyati. **6- mavzu. Amir Temur davrida tarixiy bilimlar** Amir Temur shaxsi va faoliyatiga doir manbalar tavsifi. Amir Temur va temuriylar davrining mahalliy manbalarda yoritilishi. Sharafiddin Ali Yazdiyning “Zafarnoma”sining tarixshunoslikdagi ahamiyati **7- mavzu. Temuruylar davri tarixshunosligi** **Mirzo Ulug‘bek va uning “To‘rt ulus tarixi” asari.** Ulug‘bek rasadxonasining o‘rganilashi. Mirzo ulug‘bek faoliyatining tarixshunosligi. Davlatshoh Samarqandiyning «Tarixchi jahongir» asari. Ali Qushchining «Arifmetika bo‘yicha risola». V.V.Bartoldning "Ulug‘bek va uning davri" asari. Hofiz Abruning «Zubdat-ut-tavorix» («Yilnomalar qaymog‘i») asari. **8- mavzu. Rivojlangan va so‘nggi o‘rta asrlarda Evropa va Markaziy Osiyo tarixshunosligi** Gumanist tarixchilar va ularning tarixiy bilimlar rivojiga qo‘shgan. So‘nggi o‘rta asrlarda Markaziy Osiyo tarix bilimlarning rivoji. G‘arbiy Yevropa

	tarixshunosligida Karl Buyuk xukmronligi davri. Karl davridagi avtobiografik asarlarni 2 yo‘nalishi.11-12 asrlarda avtobiografik asarlar, yepiskoplar va monastrlar tarixi haqida, shuningdek, milliy solnomalar yuzaga kelishi. Biografi Viponning Konrad 2 tarixi asari. Gumanizm Italiyada paydo bo‘lishi xususiyatlari. **9- mavzu. XVIII asrning ikkinchi yarmida Markaziy Osiyo tarixshunosligi** Markaziy Osiyoning 16-18 asr tarixshunosligi va uning muammolari. O‘rta Osiyo xonliklarida yaratilgan tarixiy asarlarning xususiyatlari. Qo‘qon xonligi tarixshunosligi. B. Axmedovning «XVIII-XIX asrlarda O‘rta Osiyoning tarixiy-jo‘g‘rofiy adabiyoti (yozma yodgorliklar) asari. O‘rta Osiyoning 16 asr-19 asrning birinchi yarmidagi tarixini yoritgan tarixiy asarlardagi kamchiliklari. Binoiyning «Shayboniynoma» asari. «Tuhfat ul-Xoniy» asarining tarixshunoslikdagi o‘rni. **10- mavzu. Chor Rossiyasining mustamlakachilik davrida Markaziy Osiyo xalqlari tarixi tarixshunosligi** O‘rta Osiyoning Rossiya tomonidan bosib olinishini o‘rganilishi. Chorizmning mustamlakachilik siyosati tarixshunosligi. Tarixiy adabiyotlarda chor mustamlakachilariga qarshi milliy ozodlik kurashining yoritilishi. Isxoqxon To‘ra o‘zining "Tarixi Farg‘ona", Muhammad Solih Toshkandiy "Tarixi Turkiston", "Tarixi jadidi Toshkand", Mirza Olim Toshkandiy "Tarixi Turkiston", Fozilbek Otabek o‘g‘lining "Dukchi eshon voqeasi" asarlari. «O‘rta Osiyo va Qozog‘istonda XIX asrning ikkinchi yarmida va XX boshlaridagi ozodlik harakatini tarixi va tarixshunosligi: yakunlar, izlanishlar, tadqiqotlar, istiqboli» kitobi. H. Ziyoyevning «O‘zbek xonliklari Chorizm asoratida», «Turkistonda Rossiya tajovuzi va hukmronligiga qarshi kurash», Majid Xasaniyning «Turkiston bosqini» asarlari. **11- mavzu. O‘zbekistonning sovet davridagi tarixshunosligi (20-40 yillar)** XX asrning 20-40 yillarida O‘rta Osiyodagi ijtimoiy-siyosiy vaziyat. Sovet xokimiyatiga qarshi Turkiston xalqlarining milliy mustaqillik uchun kurashi va milliy istiqlolchilik harakati tarixshunosligi. Milliy-hudiy chegaralanish va O‘rta Osiyo respublikalarining tashkil etilishi tarixshunosligi. **12- mavzu. O‘zbekistonning sovet davridagi tarixshunosligi (60-80 yillar)** Shaxobiddin Yassaviyning “Turkiston achchiq haqiqatlari” kitobi. Turkiston xalqlarining o‘z milliy ozodligi uchun olib borgan kurashlari tarixshunosliginin ikki yo‘nalishi. Abdulla Rajab Boysunning "Turkiston milliy harakatlari" nomli asari. Ali Bodomchining "Turkiston va Anvarposhsho. Turkistonda 1917-1934 yillar milliy harakatlari" asari. B. Hayit "Qo‘qon va Alash O‘rda xukumatlari" mavzusida dissertasiyasi. **13- mavzu. Turg‘unlik va qayta qurish yillarida O‘zbekistonda tarixshunoslikning ahvoli** XX asr 80-90 yillarida O‘zbekistonda tarixshunoslikning taraqqiyoti. Kommunistik mafkura va sosialistik jamiyatning tarix faniga ta’siri. Qayta qurish va oshkoralik davrida O‘zbekistonda tarixshunoslik: yangi yo‘nalishlar va mavzular. Fayzulla Xo‘jayev, T.Risqulov, N.To‘raqulov, Bo‘lat Soliyev, Ibrohim Mo‘minov, Rahima Aminovaning asarlari.

14- mavzu. Mustaqil O‘zbekiston tarixshunosligi

Mustaqil O‘zbekistonda tarix fani va uning taraqqiyotidagi yangi bosqich. Mustaqillik yillarida tarixiy tadqiqotlarda yangi yo‘nalishlar va mavzular. Jahon tarixi fani tarixshunosligini o‘rganishni rivojlantirishning asosiy tamoyillari. O‘zbekiston tarixini o‘rganishning yangi konsepsiyasi. O‘zbek xalqining kelib chiqishi va davlatchiligi tarixini o‘rganish muammolari. Zamonaviy tarixchining qiyofasi. Mustaqillik yillarida tarixshunoslik tadqiqotlari salmog‘i.

15- mavzu. O‘zbekiston tarixining dolzarb muammolari

Mustaqil O‘zbekistonda tarix fanining rivojlanishi: yutuq va muammolar. Tarix “oq va qora dog‘larini” tadqiq etishda xolislilik, ilmiylik va murosa tamoyillari. Oq dog‘lar: bosmachilik, Turkiston muxtoriyati, kollektivlashtirish, oktyabr inqilobi, milliy ozodlik xarakatlari, quloqlashtirish. Paxta yakkaxokimligi. Qora dog‘lar: mustamlakachilik, qatog‘onlik, paxta ishi, Farg‘ona voqealari. Markaziy Osiyo eng yangi tadqiqotlarining ayrim jihatlari.

Tarixshunoslik fani va tarixshunoslik tadqiqot usullarining taraqqiyoti.

Qadimgi Yunon va Rim tarixshunosligi. O‘rta Osiyoning qadimgi davr tarixshunosligi. Tarixshunoslik metodlari.

Tarix faniga tarixiy-qiyosiy yondoshuvlarni joriy etish.

Yozma manbalarni qiyosiy o‘rganish. Yozma manbalarni tarixiy tamoyillarga asoslanib xulosa chiqarish. Tarixiy manbalarni solishtirish va tahlil qilish.

III. Seminar mashg`ulotlari bo`yicha ko`rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimini oshirish mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etiladi.

Manbashunoslik fani yo‘nalishi bo‘yicha seminarga tavsiya etiladigan tahminiy mavzular

1. Manbashunoslik fani predmeti, maqsad va vazifalari
2. Manbashunoslikning yo'nalishlari: Nazariy va amaliy manbashunoslik
3. Manbashunoslikning metodologik mezonlari
4. Asosiy manbalar tog'risida tushuncha. Qo'lyozma kitoblnr tarixiy manba sifatida
5. Manbalarning turlari va shakllari
6. Jahon tarixiga oid manbalar xususiyatlari
7. O'zbekiston tarixi qadimgi manbalari
8. Arab tilidagi manbalar
9. Fors tilidagi manbalar.
10. Temuriylar davri manbalari
11. SHayboniylar davri manbalari.
12. O’rta Osiyo Xonliklar va chor Rossiyasi mustamlakasi davri manbalari
13. Sho'rolar davri manbaiari
14. Mustaqillik davri manbaiari

	15. Manbashunoslikning dolzarb muammolari **Tarixshunoslik fani yo‘nalishi bo‘yicha seminarga tavsiya etiladigan tahminiy mavzular** *1.* Tarixshunoslik fanining maqsad va vazifalari 2. Yozma tarixiy adabiyotlarni qiyosiy o‘rganish, solishtirish va xulosa chiqarish 3. O‘rta Osiyo xalqlarining qadimgi davr tarixi tarixshunosligi 4. Ilk o‘rta asrlarda O‘rta Osiyoda tarixiy bilimlarning rivojlanishi 5. Musulmon uyg‘onish davrida O‘rta osiyo xalqlari tarixi tarixshunosligi. 6. Mo‘g‘ullar hukmronligi davrida O‘rta Osiyo xalqlari tarixi 7. Temuruylar davri tarixshunosligi **8.** Rivojlangan va so‘nggi o‘rta asrlarda Evropa va Markaziy Osiyo tarixshunosligi 9. XVIII asrning ikkinchi yarmida Markaziy Osiyo xalqlari tarixi tarixshunosligi. 10. Chor Rossiyasining mustamlakachilik davrida Markaziy Osiyo xalqlari tarixi tarixshunosligi 11. XIX-XX asrlarda AQSH va Evropa tarixshunosligi 12. O‘zbekistonning sovet davridagi tarixshunosligi (20-40 yillar) 13. Turg‘unlik va qayta qurish yillarida O‘zbekistonda tarixshunoslikning ahvoli 14. O‘zbekiston tarixining dolzarb muammolari 15. Zamonaviy tarixshunoslik masalalari: tadqiqot va taxlil usullari
	IV. Mustaqil ta’limni tashkil etishning shakli va mazmuni. Darslik va o‘quv qo‘llanmalarining (ularning to‘la ta’minlanganligi taqdirda) boblari va mavzularini o‘rganish. Tarqatma materiallar bo‘yicha ma’ruza qismlarini o‘zlashtirish. Fanning boblari va mavzulari ustida ishlash. Fandan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar o‘tish davomida talabalarni ijodiy jarayonga yonaltirish, ularni tahlil qilish, mustaqil ishlashga o‘rgatish, mashqlar bajarish. Malakaviy amaliyotni o‘tish chog‘ida yangi texnika, jihozlar, keng ko‘lamli ilmiy ish olib borishga qulay jarayonlar va texnologiyalarni o‘rganish. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog‘liq holda fanning muayyan boblari va mavzularini chuqur o‘rganish. 1.Manbashunoslik fani peredmeti, maqsad va vazifalari 2. Manbashunoslikning yo‘nalishlari: nazariy va amaiiy manbashunoslik 3. Manbalarning turlari 4. Manbashunoslik yondosh sohalari 5.Manbalami o‘rganishning metodologik mezonlari 6. O‘zbekiston tarixi qadimgi manbalari

7.Turkiy manbalar

8.Arab tilidagi manbalar

9.Forsiy tilidagi manbalar

10. Mo‘g‘ullar davri manbalari

11.Temuriylar davri manbalari

12.Temur va Temuriylar davri tarixiga oid xorijlik sayyoh va elchilarning asarlari

13.Shayboniylar davri manbalari

14.0’rta Osiyo xonliklar va chor Rossiyasi mustamlakasi davri manbalari

15.Sho‘rolar davri manbalari

16.Mustaqillik davri manbalari

17.Manbashunoslikning dolzarb muammolari

18. Tarixshunoslik uslublari va unga ta’sir qiluvchi omillar.

19. O‘zbekiston tarixshunosligini davrlashtirish.

20. O‘zbekiston va O‘rta Osiyo tarixshunosligini o‘rganish muammolari.

21. O‘zbekiston tarixshunoslik maktablari (Xiva, Buxoro, Qo‘qon).

22. O‘rta Osiyoga an’anaviy islom tarixshunosligi kirib kelishining xususiyatlari.

23. O‘rta Osiyo tarixnavisligida tarixni yozishda saroy va maxalliy tarixnavislik.

24. Musulmon Uyg‘onish davrining O‘rta Osiyo xalqlari hayotiga ta’siri.

25. Meri Boysning zardushtiylik dini tarixi bo‘yicha amalga oshirgan ilmiy tadqiqotlari.

26. Beruniyning "Osor ul-boqiya" asari va uning tarixshunoslikdagi o‘rni.

27. O‘rta Osiyoning qadimiy tarixini o‘rganishda Yunon va Rim tarixchilarining asarlari.

28. G‘aznaviylar to‘g‘risida ma’lumotlar beruvchi tarixshunoslik asarlari.

29. Makedoniyalik Aleksandr va uning O‘rta Osiyoga qilgan yurishi to‘g‘risidagi ma’lumotlarning tarixiy asarlarda yoritilishi.

30. Rashididdinning «Yozishmalar» asari va uning tarixshunoslikdagi ahamiyati.

31. Movarounnahr va Xorazm mo‘g‘ullar zulmi ostida mavzusi yoritilgan tarixiy asarlar.

32. Mahmud Koshg‘ariyning «Devonu lug‘ati turk» asarida tarix fani uchun qimmatli ma’lumotlarning keltirilishi.

33. Amir Temur va uning zamonasi haqida O‘rta Osiyo tarixshunosligi.

34. Abulfazl Bayxaqiyning "Ma’sud tarixi" asari va uning o‘sha davrdagi boshqa tarixshunoslik asarlaridan oziga xos tomonlari.

35. Abu Rayxon Beruniyning "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" asari va uning tarixshunoslikdagi ahamiyati.

36. Mo‘g‘ullar istilosi davri tarixshunosligi

V. Fan o’qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Talaba bilishi kerak:

	"Tarixshunoslik" fanni o'zlashtirish jarayonida amalga oshiradigan masalalar doirasida bakalavr: - tarixshunoslikning nazariy asoslari va amaliy tadbiqi, yozma manbalarni tavsiflash, ularni o'rganish; yozma manbalardan amaliy pedagogik faoliyatda foydalanish, tarixshunoslikni bo'lajak mutaxassis uchun ilmiy va amaliy ahamiyatini **bilishi kerak;** - o'z mavzusi bo'yicha yozma manbani tanlay olish va undan foydalana bilish berilgan manbani tavsifga olish, ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak; - amaliy tarixshunoslikni o'zlashtirib undan amalda foydalanish - auditoriyada manba to'g'risida eng muhim va zarur ma'lumotlardan foydalana olish malakalarga ega bo'Iishi kerak.
	**VI. Ta`lim texnologiyalari va metodlari:** • Ma`ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlar qilish; • individual loyixalar; jamoa bo`lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to`la o`zlashtirish, taxlil natijalarini to`g`ri aks ettira olish, o`rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushoxada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo’yicha yozma ishni topshirish
	Asosiy adabiyotlar: 1. Fuzailova G.S, A.A. Madraimov. Tarixiy manbashunoslik. - T.: Fan. 2006. 2. Fuzailova G.S., Madraimov A.A. Manbashunoslik. - T.: Fan. 2007. 3. Otabek Bozorov va boshqalar. Tarixshunoslik. Adabiyot uchqunlari Toshkent. 2016 4. Sh.Qambarova. Manbashunoslik. Darslik. Qo’qon: ArtPress, 2024 **Qo‘shimcha adabiyotlar** 1. Habibullayev A. Adabiy manbashunoslik va matnshunoslik, T., 2000. 2. T. S. Saidqulov. O‘rta Osiyo xalqlari tarixining tarxnavisligidan lavhalar. - Toshkent: “O‘qituvchi”. 1993. 3. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. 2-е изд., доп. М., 2003. С. 118, 119-140. Глава 3. 1. [Электронный ресурс]: http://www.hist.msu.ru/Science/IDK/research.htm 4. Голиков А.Г., Круглова Т.А. Источниковедение отечественной истории: учеб. пособие. 5-е изд., испр. / под общей ред. А.Г. Голикова. М.: «Академия», 2012. (Сер. Бакалавриат). [Электронный ресурс]:

	https://docplayer.ru/28341840-Istochnikovedenie-otechestvennoy-istorii.html 5. Наумова Г.Р. История исторической науки. Историография истории России в 2 ч. Учебник для академического бакалавриата. Ч.1-2. М., Юрайт, 2017.
	Fan dasturi Qo‘qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2025-yil 30-iyundagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan.
	Fan/modul uchun ma’sul: Qambarova Shoiraxon, Tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsenti
	Taqrizchilar: N.Alimova- FarDu, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. R M. Ahmedova - Qo’qon DU, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent